

РОЗДІЛ I

Теоретико-методологічні основи міжнародних відносин і зовнішньої політики

УДК 342.1

В. Я. Малиновський – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ідеї В'ячеслава Липинського в сучасних процесах націєтворення

*Роботу виконано на кафедрі політології
ВНУ ім. Лесі Українки*

У роботі проаналізовано концепцію «територіального патріотизму» В. Липинського з точки зору її актуальності в сучасних суспільно-політичних процесах. Із цією метою проаналізовано підходи формування національної ідентичності та сформульовано висновки щодо моделі формування української політичної нації.

Ключові слова: територіальний патріотизм, національна ідентичність, нація, народ, поліетнічність.

Малиновский В. Я. Идеи Вячеслава Липинского в современных процессах нациетворения. В работе осуществлён анализ концепции «территориального патриотизма» В. Липинского с точки зрения её актуальности в современных общественно-политических процессах. С этой целью проанализированы подходы формирования национальной идентичности и сформулированы выводы относительно модели формирования украинской политической нации.

Ключевые слова: территориальный патриотизм, национальная идентичность, нация, народ, полиэтничность.

Malinovskiy V. Ya. Ideas of Vyacheslav Lipinskyi in the Modern Processes of Creation of Nation. The paper analyzes the concept of «territorial patriotism» V. Lypynskiyi in terms of its relevance with modern social and political processes. For this purpose analyzes approaches the formation of national identity and formulated opinions on the model of the Ukrainian political nation.

Key words: territorial patriotism, national identity, nation, people, polyethnic.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасні, протилежні за своїм характером процеси формування національних держав, що супроводжуються розпадом багатонаціональних державних утворень (СРСР, ЧССР, СФРЮ, згодом – Сербії, центробіжні тенденції у Бельгії, Іспанії, Італії, Сполученому Королівстві), та прагнення до інтеграції держав у наднаціональні об'єднання (Європейський Союз) ставлять на порядок денний питання подальшої еволюції держави як форми розвитку національних спільнот, переосмислення принципів існування націй. Зазначена проблема є актуальною й для України, адже, зважаючи на те, що лише з 1991 р. отримано реальну можливість формування української нації, ці питання становлять серйозний внутрішній виклик, від вирішення якого залежатиме подальша перспектива розвитку державності.

У цьому контексті заслуговує увагу теоретична спадщина В. Липинського, одного з видатних вітчизняних мислителів, який розробив оригінальну ідею української нації як єдності всіх українців незалежно від етнічного походження. На противагу панівному в тогочасний період розумінню нації як етнічної спільноти, об'єднаної кровною спорідненістю, походженням від одного предка, історичною долею, релігією, мовою і звичаями, Липинський уважав головною підставою належності людини до нації її почуття «територіального патріотизму» та солідарності з усіма постійними жителями своєї

країни: «Нація для нас – це всі мешканці даної Землі і всі громадяне даної Держави, а не “пролетаріят” і не мова, віра, плем’я» [11, XIII].

Політичний дискурс щодо того, який концепт у формуванні сучасної Української держави має переважати (національний чи територіальний), триває. Тому всебічне дослідження проблем і перспектив становлення сучасної української політичної нації – це один із найактуальніших аспектів загальної проблематики розвитку державності України.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Тематику статті розробляли такі вітчизняні дослідники: І. Варзар, Т. Воропай, М. Дністрянський, О. Картунов, І. Кресіна, А. Колодій, П. Кралюк, В. Каспрук, П. Кононенко, Г. Нестеренко, М. Ніколко, В. Степаненко, М. Степика, М. Томенко, А. Ротовський, Ю. Штепа та ін.

Мета статті – зіставити концепції «територіального патріотизму» В. Липинського із сучасними трендами формування політичної нації.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сутність територіального патріотизму В. Липинський убачав у пробудженні почуття солідарності та єдності всіх постійних мешканців української землі, незалежно від їхнього етнічного походження, класової належності, віросповідання, соціально-культурного рівня. Ось чому любов до рідного краю (української землі), яка годує всіх її мешканців, є об’єктивною передумовою створення соціально-національного союзу. Почуття любові до рідного краю як до органічної цілісності, вважає Липинський, є необхідною і єдиною можливістю того найтіснішого у світі зв’язку людей, що називається нацією. Заклик до соціально-класової чи національної нетерпимості, протиставлення українства іншим співмешканцям України, на думку мислителя, – явище руйнівне, що призведе до взаємної ненависті. Тому аристократія в Липинського пов’язана не стільки з українською національністю, скільки з українською державністю. Територіальний чинник відіграє в аристократії набагато більшу роль, ніж чинник національний. Із цього державного чинника вчений виводить і поняття патріотизму, визначаючи його як «свідомість своєї території, любов до своєї землі, до всіх без винятку її мешканців» [11, 375]. Він засуджує націоналізм, в основі якого лежить свідомість громади, а не території. Липинський зауважує, що брак територіального патріотизму, який торкається і чужонаціональних елементів, що заселяють Україну, завжди відігравав деструктивну роль у творенні української державності. «Україна – зазначав мислитель, – завжди була гніздом, яке постачало фанатиків екстериторіальної віросповідності і становості. Патріотів українських і українського патріотизму історія наша за винятком одиниць і епізодів не знає. Не маючи ж патріотизму, – не маючи свідомості своєї території і почуття спільності всіх її мешканців – ми не могли мати на ній і своєї власної держави» [11, 116]. «Серед людей, які творили на Україні державу, не було українського патріотизму, тобто свідомості своєї української території» [10, 119].

Однак такий підхід має серйозних опонентів у сучасному українському істеблшменті. Зокрема, академік І. Дзюба зазначив: «Територіальний патріотизм – природна і добра річ на етапі збереження цілості, але він нетворчий, він – патріотизм стагнації. Територіальним патріотом може почуватися і новітній “національний” грабіжник, експлуататор, “олігарх” (деякі з них можуть бути дуже крутими територіальними патріотами, захищаючи територію від конкурентів); і представник тієї церкви, яка, хоч і керується з іншої території, але саме на цій території має найбільш ласі приходи; і міщанин-русотяп, який любить цю територію за її піддатливість русифікації та можливість і далі її русифікувати» [5, 134–135].

Суттєві застереження до цієї концепції висловив П. Кралюк: «Ментальність “кресового” шляхтича знаходила відображення і в ученні В. Липинського про “територіальний патріотизм”. Загалом він справедливо вважав, що нації не творяться на моноетнічній основі. Але цей момент був доведений ним до крайнощів, при яких етнічний фактор фактично ігнорувався в процесі державотворення. Патріотизм, державницька позиція, на думку мислителя, визначає не етнічно-культурна належність, а прив’язаність до своєї території. Звідси випливало, що українським патріотом-державником міг бути етнічно й культурно чужий українцям чоловік, якщо він виступав патріотом своєї землі. Таким урешті був сам В. Липинський. При цьому найбільшим “територіальним патріотом” є той, хто має земельну власність. Якщо виходити з такої прихованої логіки, то чи не найбільшими патріотами в Україні мають бути не етнічні українці, а польські шляхтичі й російські дворяни» [8].

Т. Возняк зазначив: «Отже в Україні знову формується не так етнічний чи культурний, як територіальний патріотизм. Щось подібне вже було в пізній період історії польської шляхти в Україні. Тоді вона була “дуже далека від народу”, як писав небезвідомий класик, і мала щодо нього забагато ілюзій. Натомість тепер соціальний розрив між верствами населення дуже великий. Немає консолідуючого національного чинника. Україна намагається будувати плюралістичне громадянське суспільство (якщо побудувати таке де-небудь можливо). З одного боку, це добре, однак реальна соціальна, мовна та культурна ситуація не дає змоги суспільству консолідуватися для розв’язання складних економічних проблем. Фактична російськомовність, хоч часто україноцентричність, правлячої верхівки в Україні ставить під загрозу існування саму українськість як таку, а відповідно, і українську державність. Тому зараз ми, здається, на порозі самоусвідомлення і формування як українського істеблішменту, так і нової української ідеї» [2].

Натомість М. Дністрянський зазначив, що «такий підхід має переваги, адже тут в основу формування загальносуспільної свідомості покладено не лише політичну приналежність, яка іноді лише силоміць утримує цілісність, а й низку інших чинників, які дійсно визначають спільність долі (прив’язаність до території (землі), органічні зв’язки між мешканцями в процесі її освоєння, які загалом формують територіальний патріотизм» [6, 22].

Виникає питання, наскільки актуальною є сформульована Липинським концепція і якою мірою вона може бути використана в процесі сучасного державотворення.

Проблема національної ідентичності висвітлювалася по-різному в теоріях. Уважають, що початок політичного дискурсу із цієї проблеми був покладений 1907 р. німецьким істориком Ф. Майнеке в праці «Світова буржуазія і національна держава» [12, 524]. Сьогодні політична наука розрізняє три великі течії теорії націоналізму: примордіалістську, модерністську та постмодерністську. Перша за ознаку ідентичності бере етнічність як об’єктивну (примордіальну, тобто споконвічну) характеристику людства [12, 623]. Теоретики цього підходу Е. Геллнер та Б. Андерсон в основу державного будівництва поставили національну ідентичність, що здатна об’єднати націю та сформувати національну ідею – основний рушій державотворення.

Як показує історичний досвід, формуванню політичної (державної) нації завжди передують кристалізація нації, що формується в глибині віків та поколінь (етносів). Лише така історична черговість забезпечила існуючим нині державницьким націям можливість існування. У процесі політичного самовизначення, елементом якого є національна ідентичність, фундаментальну функцію відіграє територія держави. Адже територія етногенезу визначає тип господарської діяльності, а, відповідно, основні аспекти взаємодії і взаємовідносин людей, які із часом закріплюються у вигляді спільної національної культури (звичаїв, обрядів, міфів, норм і правил поведінки). Саме територія стає своєрідним символом народу, адже з нею пов’язана його історична пам’ять. Як зазначає Е. Сміт, «Народ і територія мають, так би мовити, належати один одному... Земля повинна бути “історичною” землею, “рідним краєм”, “колискою” нашого народу, навіть якщо й не землею первісного походження...» [14, 18]. Таким чином, «історична територія»* є однією з найголовніших рис національної ідентичності та компонентом стандартної західної моделі нації [14, 20].

Саме таким шляхом відбувалося формування національних держав XVIII–XIX ст., що було породженням боротьби за рівність усіх громадян за часів французької буржуазної революції. Як альтернативу феодальному абсолютизму висували концепцію «народу-суверену» як єдиного колективного суб’єкта, який визначає через виборний процес легітимність влади та держави. Її класичне обґрунтування розробив Ж.-Ж. Руссо, який поставив ідею «національного характеру» в центр політичного життя спільноти, прагнучи запровадити її у практичну програму збереження й відновлення нації. Найвища влада в державі, на думку Руссо, повинна виражати загальну волю нації, під якою розумілись усі мешканці тогочасної Франції. Отже, під час революційних подій сформувалася концепція нації, відповідно до якої поняття «представник нації» ототожнювалося з поняттям «громадянин держави» [15].

Саме таке «етатичне» (від фр. *etat* – держава) тлумачення нації найпоширеніше нині в країнах Заходу, де порівняно рано сформувалися національні держави. Становлення націй як історичних спільнот тут було пов’язане з розвитком ринкових відносин, унаслідок чого формувалося громадян-

* Назва запропонована Е. Смітом [14, 23].

ське суспільство, котре, власне, і є нацією. Її природа полягає у подоланні етнічної виокремленості людей, залученні їх до широкої системи соціальних та культурних взаємин. Основою національної ідентичності є територіальний принцип та громадянські права.

Ще більш політичного характеру набула теорія нації в Північній Америці, оскільки американська нація формувалася за політично-територіальним принципом. Так, один із батьків-засновників США Т. Джефферсон (1743–1826), узагальнюючи свої міркування щодо американської нації, писав: «...загальна ідея зводиться до створення з нас єдиної нації в галузі міжнародної політики і націй окремих у галузі суто внутрішніх справ» [16, 37]. Таке раціональне усвідомлення американської нації формувалось у ході політичної і військової боротьби за незалежність. Таким чином, у США було застосовано політику відсутності територіально-адміністративних одиниць за етнічною ознакою, а етнокультурні особливості об'єднують людей на культурній основі [13].

Такий підхід формування державності дав підстави модерністам (Р. Вільямс, Ю. Габермас, П. Нідермюллер) наголосити, що національна ідентичність у сучасних суспільствах уже не базується лише на етнічності, а складається на фундаменті громадськості, а цінності демократії мають переважати над зацикленням на власній ідентичності [3, 131]. На нашу думку, певною мірою теорія «територіального патріотизму» вкладається в модерністський підхід (політична нація), хоча вони мають й суттєву розбіжність, що полягає в акцентуванні останньої на демократичних цінностях, на відміну від пріоритету патріотизму Липинського – любові до спільної батьківщини.

Постмодерністи взагалі зміщують акценти з поняття «ідентичність» на похідне поняття «ідентифікація», розглядаючи питання про ідентичність більше з позиції становлення, ніж буття. На думку С. Холла, розуміння ідентичності криється не в пошуку відповіді на питання «хто ми є?» або «звідки ми прийшли?», а – «ким ми могли стати?», «як ми репрезентовані і яке це має відношення до того, як ми могли репрезентувати самих себе?» [3, 133]. На нашу думку, саме в СРСР, у складі якого перебувала Україна, запроваджувався проект під назвою «радянський народ», метою якого було створення єдиної спільноти радянських людей зі стиранням національних особливостей та власних історичних коренів, що певним чином відповідало постмодерністському підходу. Що з цього вийшло – всі добре знають: розвал багатонаціональної країни та загострення міжетнічних стосунків аж до збройних сутичок та війн, окремі з яких не вирішені й сьогодні. Особливо загострилися міжнаціональні відносини в республіках, які мали у своєму складі успадковані від СРСР автономні утворення, що стали своєрідними етнополітичними мінами уповільненої дії (Азербайджан, Грузія, Молдова, Російська Федерація).

Який із названих підходів є найбільш прийнятним для сучасної України? Ураховуючи те, що рівень національної ідентичності українців суттєво різниться залежно від регіональної належності, вкрай складно дати однозначну відповідь на це питання. Крім того, істотним чинником у формуванні української політичної нації є її поліетнічність. Л. Шкляр виділяє в етнокультурному національному просторі України кілька сегментів, що утворилися в ньому внаслідок історичних обставин. Насамперед ідеться про титульний етнос – український. Політика держави стосовно нього зумовлена не стільки бажанням домінувати над іншими сегментами, скільки мотивами відновлення історичної справедливості, через порушення якої в часи імперської і тоталітарної влади сталися істотні деформації у сфері функціонування української мови, освіти, культурного та духовного життя українського народу. Другий сегмент становить російська етнічна громада та російськомовні українці, які внаслідок відродження культури титульного етносу відчують певну загрозу щодо збереження й розвитку звичного для них мовного і культурного середовища. Третій сегмент охоплює решту національних меншин і перебуває у стані становлення. Четвертий сегмент стосується етносів, для яких територія України є історичною батьківщиною і за її межами в них немає умов та можливостей для повноцінного національного життя та розвитку. Водночас, перебуваючи, як правило, у значній меншості серед інших етнічних груп, вони зазнають тиску асиміляції, яка в окремих випадках загрожує незворотними процесами. Деякі з них чинять опір асиміляційним тенденціям, які розпочалися ще в радянську добу, розглядаючи демократичну українську державність як історичний шанс зберегти й відродити національну ідентичність [17, 81].

Ураховуючи поліетнічне суспільство, політична модель розвитку України та орієнтири національно-державного проекту можуть орієнтуватися на принципи примирення відмінностей у моделі так званої «консоціальної демократії», створеної А. Лейпхартом, як «найбільш перспективної форми

демократії для багатоскладових суспільств і єдино можливої форми демократії для суспільств, що вирізняються особливо високим ступенем багатоскладовості» [9]. У цьому процесі слід поєднати вирішення двох стратегій: відродження й утвердження етнонаціональної свідомості (мови, освіти, віри, культури, еліти) та інкорпорування до цього ареалу представників усіх національностей, які проживають в Україні з одночасним забезпеченням всебічного розвитку їхніх національних культур. В умовах глобалізаційного суспільства, ринкової економіки, демократії західного зразка, зовнішнього тиску метрополії зробити це можливо лише в умовах нового проекту «модерна Українська держава», що має бути привабливим для всіх її мешканців та об'єднаним національною ідеєю. В іншому випадку, національні меншини сприйматимуть цей процес як процес так званої «насиленницької українізації», що лише посилить відцентрові тенденції та призведе до протилежних наслідків. Українська національна ідея повинна стати привабливим політичним проектом майбутнього нації, сенсожиттєвим чинником національного розвитку, що враховуватиме плюралістичність українського народу.

На думку Т. Воропай, здійснити це завдання можливо на засадах постмодерністського підходу, який «відповідає реальній історичній ситуації, коли національна ідентичність не відроджується, а створюється в якісно нових термінах синхронно з процесом демократичного націєтворення. Оскільки ми будемо націю, національну державу саме тут і тепер, ми повинні одночасно формувати й репрезентувати у світі сучасну українську ідентичність – не патріархально-архаїчно-фольклорну, а цілком модерну. Виходити в цьому формуванні потрібно з сьогоденних та завтрашніх завдань, а не тільки з вчорашніх та позавчорашніх реалій. Це не означає зрідатися свого минулого, це означає – вчитися на його уроках» [3, 134].

Певною мірою поділяючи такий підхід, зазначимо, що західні демократії вже завершили складні та проблемні етапи історичного формування своїх націй-держав, у процесі яких застосовувалися елементи примусової асиміляції меншин чи навіть расової сегрегації (США). Український народ, перебуваючи в складі різних імперій, перманентно був об'єктом зазначених асиміляційних експериментів, що завдали серйозної шкоди національній пам'яті та культурі, загалом архетипу українця. Лікування цієї недуги з паралельним перетворенням української нації з бездержавної в державотворчу, становить основне завдання внутрішньої геополітики.

Сучасну Україну в цьому процесі можна порівняти з Італією періоду «Il Risorgimento» («Відродження»), яка об'єдналася на основі численних королівств та міст-держав у 1861–1871 рр. в італійську національну державу. Саме в той період герой Італії Джузеппе Гарібальді сказав сакраментальну фразу: «Італію ми створили, тепер необхідно створити італійців!». Відродивши в 1991 р. державу, постало завдання створити українську політичну націю з перетворенням «радянської людини» (*homo sovieticus*) в «українця». При цьому зазначимо: сучасний досвід ліберальних демократій свідчить, що традиційні примусові методи суспільного об'єднання вже не спрацьовують і найкращим способом забезпечити консолідацію політичної нації та лояльність національних меншин є визнання їхнього почуття окремої національності, а не придушення його [7].

Крім того, в Україні існують суттєві відмінності від Італії XIX ст., що значно ускладнюють цей процес. У тогочасній Італії авангардом національного відродження став Р'ємонт, що був найбільш високорозвиненою, економічно самодостатньою та інтелектуально передовою частиною Італії. Українська ж нація, мова, культура, історична спадщина формувалися в північно-західному регіоні сучасної території держави, який сьогодні значно поступається південно-східній частині держави за економічною потугою та кількістю населення (2/3 національного ВВП продукують області, що за часів Хмельниччини адміністративно та етнічно не були українськими) [1]. У зв'язку із цими обставинами цілком очевидно, що Схід та Південь не можуть виконувати роль локомотива формування української ідентичності, навпаки – вони є гальмівним чинником, що сповільнює цей рух. На нашу думку, саме ця обставина є найбільшим внутрішнім викликом у процесі формування української нації, від подолання якого залежатиме чи відбудеться проект під назвою «Україна».

Існує і серйозна зовнішня загроза, що виходить від «собирателей русского мира» (*pax russica*) – геокультурного проекту, метою якого є втягнення до цього «руськокультурного архіпалегу» «руськоязычного населения» пострадянського простору. Як заявив один з ідеологів цього проекту Ю. Громико, «Велика історична потужність російської культури як протодержавного і протоцивілізаційного фундаменту життя на всьому просторі СНД порівняно з агресивними неоетнокритичними утвореннями і штучно спланованими результатами директивного “етногенезу” дає можливість засобами

російської культури і мови асимілювати і привласнювати різноманіття місцевих національних культурно-історичних просторів» [4].

Висновки. Отже, сформована В. Липинським концепція територіального патріотизму не втратила своєї актуальності на сучасному етапі державотворення. Виходячи зі сказаного та відповідно до сучасних реалій суспільно-політичного розвитку, формування української політичної нації мають складати такі засади:

- в основі націєтворення має лежати парадигма поліетнічності, соціальної, політичної злагоди на основі загальноконсенсусної мети (національної ідеї) – побудови сучасної демократичної держави, у якій забезпечуються права і свободи громадянина, рівень життя, що відповідає європейським стандартам;
- Україна як спільна батьківщина в теперішніх кордонах повинна бути найвищою цінністю для всіх її громадян;
- держава має бути не самоціллю, а інструментом, що забезпечує реалізацію мети, механізмом самоутвердження нації;
- культивування як національної самоповаги, патріотизму та сприйнятливості до прогресивних надбань інших націй, що складають український народ;
- громадяни України повинні пов'язувати своє майбутнє з розвитком національної держави українського народу.

Відповідно, політика консолідації української нації, окрім гуманітарних аспектів, має в обов'язковому порядку включати й економічні чинники, які визначають рівень життя громадян, а також розвиток демократичних інститутів, зокрема місцевого та регіонального самоврядування, утвердження верховенства права й формування громадянського суспільства. Лише такий симбіоз зможе забезпечити збереження української нації-держави як невід'ємного складника європейської спільноти та створення сприятливих умов для перспектив її розвитку в нових історичних умовах.

Перспективи подальших досліджень мають бути спрямовані на основні підходи формування модерної політичної української ідентичності, спроможної гідно конкурувати з іншими народами в умовах постіндустріального суспільства та глобального ринку, при цьому не втрачаючи національних особливостей.

Список використаної літератури

1. Вітковський В. До проблематики «галицького проекту» / В. Вітковський // *І.* – 2002. – № 23. – С. 261–262.
2. Возняк Т. Елітні групи в сучасній Україні / Т. Возняк // *І.* – 1998. – № 14. – С. 61.
3. Воропай Т. С. Національна ідентичність як теоретична і практична проблема сьогодення / Т. С. Воропай // *Розвиток демократії та демократична освіта в Україні : матеріали II Міжнар. наук. конф. – К. : Ай Бі, 2003. – С. 131.*
4. Громько Ю. Собираніе русского мира, или На задворках СНГ-дипломатии? [Электронный ресурс] / Ю. Громько // *Русский Архипелаг. – Режим доступа : http://www.archipelag.ru/ru_mir/history/history98-00/gromiko-sobiranie*
5. Дзюба І. Пастка. Тридцять років зі Сталіним. П'ятдесят років без Сталіна / І. Дзюба. – К. : Криниця, 2003. – 141 с.
6. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики : [монографія] / М. С. Дністрянський. – Львів : Літопис, 2006. – 490 с.
7. Кимлічка В. Лібералізм і права меншин / В. Кимлічка. – Х. : Центр освітніх ініціатив, 2001. – С. 35.
8. Кралюк П. В'ячеслав Липинський: від «хлопомана» до «хлопофоба» / П. Кралюк // *День.* – 2003. – 24 січ. – С. 18.
9. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование : пер. с англ. / А. Лейпхарт ; [под ред. А. М. Салмина, Г. В. Каменской]. – М. : Аспект Пресс, 1997. – 287 с.
10. Липинський В. Листи до братів-хліборобів / В. Липинський // *Дзвін.* – 1995. – № 10. – С. 94–120.
11. Липинський В. Листи до братів-хліборобів: про ідею і організацію українського монархізму / Липинський В. Повне зібрання творів, архів, студії / В. Липинський ; за заг. ред. Я. Пеленського. – Київ ; Філадельфія : [б. в.], 1995. – 472 с.
12. Політологічний словник : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. – К. : МАУП, 2005. – 792 с.
13. Рудницька Т. М. Етнічні спільноти України: тенденції соціальних змін / Т. М. Рудницька. – К. : Ін-т соціології НАНУ, 1998. – С. 22–23.

14. Сміт Е. Національна ідентичність / Е. Сміт ; [пер. з англ. П. Тарашук]. – К. : Основи, 1994. – 225 с.
15. Степико М. Буття етносу: витоки, сучасність, перспективи (філософсько-методологічний аналіз) / М. Степико. – К. : Знання, 1998. – С. 115–116.
16. Світова та вітчизняна етнодержавницька думка: в особах / за ред. Ю. Римаренка. – Київ ; Донецьк : [б. в.], 1997. – 319 с.
17. Шкляр Л. Є. Національні меншини в політико-правовому просторі України: проблеми культурної самоорганізації та розвитку / Л. Є. Шкляр // Національна інтеграція в полікультурному суспільстві: український досвід 1991–2000 років : [збірник] / за ред. І. Ф. Кураса, О. М. Майбороди. – К. : Ін-т політ. та етнонац. дослідж. НАН України, 2002. – 374 с.

Стаття надійшла до редколегії
08.10.2012 р.

УДК 929:32(477)+321.1

І. Я. Вдовичин – доктор політичних наук, професор
кафедри держави і права Львівської комерційної академії

Свобода і охлократія (відповіді В. Липинського на виклики сучасної цивілізаційної кризи)

*Роботу виконано на кафедрі теорії держави і права
ЛКА*

Проаналізовано концептуальні підходи В. Липинського до свободи та утопічних соціальних проєктів. Окреслено роль духовно-культурних традицій в процесі реалізації свободи людини. Розкрито значення ціннісного складника людського буття для забезпечення надійного функціонування суспільства в минулому та сьогодні.

Ключові слова: В. Липинський, свобода, охлократія, цінності, утопія.

Вдовичин І. Я. Свобода и охлократия (ответы В. Липинского на вызовы современного цивилизационного кризиса). Проанализированы концептуальные подходы В. Липинского к свободе и утопическим социальным проектам. Определена роль духовно-культурных традиций в процессе реализации свободы человека. Раскрыто значение ценностной составляющей человеческого бытия для гарантирования надежного функционирования общества в прошлом и современности.

Ключевые слова: В. Липинский, свобода, охлократия, ценности, утопия.

Vdowychyn I. Ya. Freedom and Ochlocracy (Answers of V. Lypynskyy on Challenges of Modern Civilization Crises). In the article conceptual approaches of V. Lypynskyy to freedom and utopian social projects are analysed. There is role of clerical and cultural traditions in the process of realization of human freedom described. There is importance of valuable component of human existence for guarantee of effective functioning of society in the past and in the future disclosed.

Key words: V. Lypynskyy, freedom, ochlocracy, values, utopia.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень із цієї проблеми. В. Липинський – одна із центральних постатей інтелектуального життя українського суспільства міжвоєнного періоду. Він спонукав до переосмислення багатьох уже усталених підходів, політичних подій та інтелектуальних процесів, що не тільки визначали наше минуле, а й зберігають вплив на майбутнє. Тому цілком закономірною є постійна увага до його наукової та публіцистичної спадщини. Л. Білас, В. Босий, В. Бурдяк, Ю. Вільчинський, К. Галушко, С. Гелей, Я. Дашкевич, І. Лисяк-Рудницький, Т. Осташко, С. Приходько, Д. Чижевський, О. Шморгун та багато інші вчених досліджували ті аспекти творчості В. Липинського, які збігалися з їхніми науковими інтересами. Та фактично поза увагою дослідників залишилася проблема свободи в його творчості чи пояснюється в межах традиції, яка намагається виправдати «антидемократизм» В. Липинського певними історичними особливостями епохи. Насправді його ідеї не лише співвідносяться з розумінням свободи такими мислителями, як Д. Лок, Ш. Л. Монтеск'є, А. де Токвіль, Д. С. Міль, Ф. А. Гаяк, а й набувають нової актуальності в